

Μουρμούριζε στα Κύθηρα

Η μετάφραση του ποιήματος του **Τορκουάτο Τάσο «Αμύντας»**, με θέμα τον νησί της Αφροδίτης, από τον **Κυθήριο Γεώργιο Μόρμωρη**, που η οικογένειά του είχε ως οικόσημο **μια μουρμούρα**

ΤΗΣ **ANNAΣ ΤΑΜΠΑΚΗ**

Αύρα μιας περασμένης εποχής, βενετσιάνικης και κρητοεπτανησιακής, αναδύεται από την κομψή κριτική έκδοση της ελεύθερης διασκευής ανάπλασης του ποιητικού δράματος του Τορκουάτο Τάσο *Αμύντα*, από τον Κυθήριο Γεώργιο Μόρμωρη, πόνημα που φιλοτέχνησε με επιστημονική γνώση, ερευνητικό μεράκι και ευαισθησία ο σκηνοθέτης, ακαδημαϊκός και ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Σπύρος Α. Ευαγγελιάτος.

Η έκδοση, γνωστή μας βιβλιογραφικά, εντασσόταν, παρ' όλο το ανακόλουθο του αισθητικού ρεύματος που εκπροσωπεί (όχι μιν Αναγέννηση), στην εκδοτική παραγωγή του πρώτου Διαφωτισμού, ο ανώνυμος όμως συγγραφέας κρυβόταν ερμητικά πίσω από τους αστερίσκους της σελίδας τίτλου. Η επιμονή έρευνα με τη συνεργία της θεάς Τύχης έφερε τον Σπύρο Ευαγγελιάτο κοντά στο αντίτυπο της Βιβλιοθήκης

του Μπέρνακο με τη σημείωση: «Autore della presente Traduzione fu Giorgio Mormori di Cerigo, Medico illustro». Ποιος ήταν αυτός ο «επιφανής ιατρός» Γεώργιος Μόρμωρης στον οποίο οφείλουμε το μοναδικό θεατρικό κείμενο του 18ου αιώνα που σχετίζεται με τον νησί της Αφροδίτης;

Ηδη το 1969 ο Σπ. Ευαγγελιάτος δημοσίευσε στο περιοδικό «Ελληνικά» («Γεώργιος Μόρμωρης, ο ποιητής του "Αμύντα"») τα πρώτα θεατρικά πορίσματα της έρευνάς του. Σαράντα τρία χρόνια μετά επανέρχεται και σκιαγραφεί με γοητεία ιστορικού μνηστορμήματος την περιπλοκή της παλαιάς οικογένειας Μόρμωρη (Μόρμωρη ή Μούρμωρη) – το οικόσημο *raflante* των Μόρμωρη είναι άλλοστε το φάρι μουρμούρα –, της οποίας τα ίχνη ανθάνουν στον 16ο αιώνα, περνώντας από το Ναύπλιο στην Κρήτη και, μετά την πτώση της στους Τούρκους, στα Επτάνησα.

Η οικογένεια ανίκη μεν στην «κρητική ευγένεια», είναι όμως, όταν καταφεύγει στα Κύθηρα, κατεστραμμένη οικονομικά. Ο παππούς του ποιητή Γεώργιος Μόρμωρης-Βιτσιμάνος (Vizzamano) εντοπίζεται στην απογραφή του 1721 και είναι πλέον 80 ετών. Ο πατέρας του ποιητή, Ιούλιος, ασκεί το επάγγελμα του νοταρίου (συμβολαιογράφου). Ο Γεώργιος γεννιέται στα 1720 στη Φορτέισα (Κάστρο) των Κυθέρων.

Το πρώτο τμήμα της Εισαγωγής

της εξιστορεί με πληρότητα, με τη βοήθεια της έρευνας και των νέων στοιχείων που ήρθαν στο φως από την ανακρίση στο Τοπικό Αρχείο Κυθέρων, την ιστορία της οικογένειας, τις σπουδές του Γ. Μόρμωρη στην Πάντσβα, τη διαμονή του στη Βενετία και τη μετέπειτα δράση του στα Κύθηρα. Παρακολουθούμε τη διαμόρφωση, μέσα από υπαρκτές δυσκολίες, ενός λογίου επιστήμονα, με καλές σπουδές στην Ιταλία και επαφές με τους εκεί πνευματικούς κύκλους και τις Ακαδημίες (φέρεται ως μέλος Ακαδημίας στη Φλωρεντία, ενδεχομένως αντιπρόεδρος), και τη μετέπειτα σταδιοδρομία στη γενετήριά του ως «κρατικός» γιατρός (διορισμένος από τη Γαλινοτάτι).

Από τον γάμο του με την κατά πολύ νεότερή του Ελένη Καλούτσι-Μαχαρίωτη γεννήθηκαν δέκα παιδιά από τα οποία επέζησαν μόνο τα δύο, ενώ είχε και ένα νόθο. Απέκτησε συν το χρόνο μεγάλο κύρος και μια σημαντική περιουσία σε ακίνητα και κτήματα. Πέθανε το 1790 και τάφηκε στον Ναό του Πατοκράτορα, στο Κάστρο των Κυθέρων.

Η ελεύθερη διασκευή του *Aminta* είναι νεανικό του πόνημα και παρουσιάζει πολλαπλό ενδιαφέρον. Ηδη το 1969 ο Σπύρος Ευαγγελιάτος είχε επισημάνει ότι η διπλάσια έκταση του έργου σε σχέση με το κείμενο του Τάσο συνεπάγεται αισθητικές αποκλίσεις. Το δεύτερο τμήμα της Εισαγωγής επανατοποθετεί το έργο στην εποχή του και προσφέρει μια νέα, φρέσκια ανάγνωση. Γλωσσικός διατηρείται η κρητοεπτανησιακή παράδοση, εμβολιασμένη με λόγια στοιχεία και αρκετές ιδιότητες. Μετρικός κυριαρχεί ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος με χρήση επιασυσύλλαβων στα χορικά. Εναλλάσσονται και συμπλέκονται ιαμβοί και ανάπαιστοι και, κατά τον δεινό γνώστη της μετρικής Νάσο Βαγενά, έχουμε ένα μετρικό

Ο Λόγιος επιστήμονας Γεώργιος Μόρμωρης από τα Κύθηρα

ρευστό αποτέλεσμα που ασκεί μια παράξενη γοητεία.

Δεν είμαστε ασφαλώς εμπρός σε έναν Γεώργιο Χορτάτση ή έναν Βιντσέντσο Κορνάρο, έχουμε ωστόσο έναν καλό ποιητή του καιρού του, έναν «πολύτιμο ελάσσονα συνεχιστή», που μαζί τον Πέτρο Καποαίτη δίνει το στίγμα της επαναστασιακής παράδοσης. Είναι μια ακόμη απάντηση στο αίτημα της επανεξέτασης του αξιωματικού αποφθέγματος για τον «αντιπονητικό 18ο αιώνα».

Η σχέση του με το ιταλικό

πρότυπο είναι χαλαρή, τόσο που θα μπορούσε να εκλάβει κανείς το πόνημα, σε συνάρτηση μάλιστα με τις επικρατούσες από την Αναγέννηση συνθέσεις, ως ποητικό καρπό του Μόρμωρη. Η σχετική πρόκληση διεξοδική συγκριτική μελέτη του Παναγιώτη Μιχαλοπούλου έδειξε ότι 1.690 στίχοι αποτελούν μετάφραση του πρωτοτύπου, 922 στίχοι αποτελούν ανάπλαση και πλατειασμούς του Μόρμωρη με βάση το ιταλικό κείμενο και, τέλος, 1.200 στίχοι ανήκουν στον κυθήριο ποιητή.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΡΜΩΡΗΣ
Αμύντας
του Τάσου
- Ποίημα
ωραϊστάτον

Κριτική έκδοση, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάριο Σπύρος Ευαγγελιάτος. Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, 2012, σελ. 230, τιμή 25,23 ευρώ

Ο Σπύρος Ευαγγελιάτος αφήνει ανοιχτό το εγχείρημα μιας σκηνοθετικής προσέγγισης του «Αμύντα»

«Και τάζω σας διαβάζοντας πολλά να σας αρέσει»

Αξίζει να σταθούμε στον γρίφο των ναζακών τοπωνυμίων. Ο σκηνηκός χώρος του έργου είναι δάση και τόποι κυνηγιού και η αναφορά πέντε τοπωνυμίων της Νάξου, ξακουστού κυνηγότοπου της εποχής, κεντρίζει τον ερευνητή. Οι διάφορες εικασίες είναι γοητευτικές αλλά δεν είναι δυνατόν να δοθεί ακόμη μια τελική απάντηση. Αναφερόμενος κανείς στο θεατρολογικό πρόβλημα, εύκολα γίνεται κατανοητό – το επικαλείται άλλωστε και ο ποιητής στον Πρόλογό του («Και τάζω σας διαβάζοντας πολλά να σας αρέσει») – ότι το εγχείρημά του δεν στόχευε σε

παράσταση, πράγμα άλλωστε αδύνατο στην εποχή του, αλλά ενείχε σαφή αναγνωστική λειτουργία. Ο Σπύρος Ευαγγελιάτος, διορίζοντας στους μελετητές την εξαιρετική αναστήλωση της πρώτης έκδοσης, αφήνει μετέωρο, ανοιχτό το εγχείρημα μιας σκηνοθετικής προσέγγισης, όπως έκανε με λαμπρά αποτελέσματα και ευρηματικό τρόπο με τόσα άλλα «άπαιχτα» δραματικά κείμενα της νεοελληνικής παράδοσης (ας θυμηθούμε τον Ερωτόκριτο, τον Φορτουνάτο, την Ιφιγένεια [εν Ληξουρίω], την Ευγένια κ.λπ.). Το εγχείρημα και το περιμένουμε.